

Hvorfor du ikke skal sette bøker med Microsoft Word

så, du er nesten ferdig med manuset til ei bok som du har skrevet i Microsoft Word, og akter å produsere trykkeklar sats av den samme boka.

å bruke Word til å lage bok er som å bruke skiftenøkkel til å slå inn spiker. man må kanskje være snekker for å se at spikeren ikke er slått inn med hammer, og for å bry seg om at det er en mye mer plundrete oppgave.

det finnes en masse regler for typografi og layout som folk gjerne driter i når de lager bøker, og som Word ikke støtter som default. jeg antar at boka di inneholder følgende feil:

- jeg gjetter på at du enter skiller avsnitt med en tom linje, som er helt feil, eller at du har innrykk for hvert avsnitt, som er riktig, men at du også har innrykk etter mellomtitel. det er ikke mulig å fortelle Word at avsnitt etter mellomtitel automatisk ikke skal ha innrykk. man må definere en egen avsnittstil eller programmere en makro som rydder opp.
- jeg antar at innrykket *ikke* er lik skriftgraden (10pt skrift skal ha 10pt avsnittinnrykk).
- jeg antar at dersom du har punktvis oppramsinger, slik som denne lista, så skiller du punktene med prikk som amerikanerne gjør og ikke med en halvgeviert som nordmenn gjør.

– energi er det samme som materie

– folk kjøper ikke mange nok hatter

- for øyeblikket er det ikke særlig populært å gå med hatt
- ikke blir man særlig populær av å gå med hatt, heller.

Figur 1: Punktvis oppramsing

- jeg *vedder* på at du har brukt bindestrek i steden for tankestrek (alt-skift-bindestrek) og intervallstrek (alt-bindestrek).

Bindestrek - munn- og klovsyke

Intervallstrek – vi arbeider 8–15.

Intervallstrek – det har jeg aldri gjort – og dessuten er det lenge siden.

Tankestrek — that’s it—and that’s that.

Figur 2: Streker: bindestrek, halv -og halvgeviert.

på norsk er det nok vanligere - og penere - å bruke en intervallstrek med ordmellomrom i steden.

- du bruker sikkert ikke ligaturer.

ligaturer? det er slik at noen bokstavkombinasjoner, særlig f+i, ikke tar seg pent ut uansett hva du gjør med luft. Adresseavisen ble macifisert i 1993, tror jeg, da forsvant ligaturene; i 1972 hadde Stavanger Aftenblad ff-ligatur, men det var dengang de hadde typografer og ikke Mac-operatører. her er noen utvalgte ligaturer:

fi fl ffi ffl ff

Figur 3: Ligaturer fra fonten Computer Modern

Mac har fi -og fl-ligaturer som standard. du finner dem på alt-l og alt-skift-l. L^AT_EX setter inn ligaturer automatisk, i Word må du gjøre det manuelt.

Nå er det slik at ligaturer ikke skal brukes dersom de spenner over sammenslåingen av et sammensatt ord. *forsoffen* kan godt ta ff-ligatur, men ikke *fotografforbundet*, *hoffleverandør* og *hoffintriger*, slik:

fotografforbundet	fotografforbundet
hoffleverandør	hoffleverandør
hoffintriger	hoffintriger

Figur 4: Ord med og uten ligaturer

Nå er ikke Computer Modern verden peneste font, men det er den eneste jeg har med ffi-ligaturer.

- du har sikkert planer om å sette boka i Times.
 - hæ, sier du, hva er galt med Times?
jo, Times ble laget i 1931 (kom til Norge i 1952) og hadde som fremste designspesifikasjon at den skulle sitte godt på selv den dårligste papirkvalitet uten at pressevalsen smørte blekket utover. lesevennlighet var det ikke så nøye med. Skal vi sette bøker, bruker vi en bokskrift: Bembo, Caslon, Columbus, Garamond, Janson, Sabon.
- av en eller annen grunn har norsk Word 6.0 ordentlige norske gåseøyne: « og ».

Feil	Bedre
Mac`en	Mac'en.
`Sier du det?'	'Sier du dét?'
``Per, du lyver'', sa han.	«Per, du lyver,» sa han.
Kommer 'n så kommer 'n	kommer'n så kommer'n.

Figur 5: Typiske tastetabber i Word.

men dette kan en få til i Word. jeg håper ikke du er blant dem som skriver Mac`en. akkurat de tabbene - å bruke tomme (") og fot (?) i steden for apostrof og gåseøyne, og å bruke aksentmerker i steden for apostrofer er ikke mulig i L^AT_EX. men det er to estetiske punkter som Word ikke fikser.

- det er slik at fontene inneholder beskjeder om hvilke sammensetninger som skal ha mer eller mindre luft seg i mellom. kerning heter det på fint, eller kniping/sperring på norsk. A og V etter hverandre skal f.eks. knipes ekstra, og T etterfulgt av o og slikt. infromasjonen finnes i skjermfontene, men Word bruker den ikke.

Knepet:	AV	AVOGADRO
Ikke knepet	AV	AVOGADRO
Knepet:	To	Tomat
Ikke knepet:	To	Tomat

Figur 6: Kniping og sperring

- det er slik at når Word brykker om ei linje, så ser den på lengden til seg selv (og linja over dersom orddeling er på). Word *balanserer* ikke hele avsnittet slik som L^AT_EX gjør, og legger jevn luft mellom alle ordene i hele avsnittet slik at avsnittet ser uniformt ut (uniform grayness of the page heter det på utenlandsk).

Jøss, tenker du, er det noen som bryr seg om dette?

nei, men enten leseren vet grunnen eller ikke, så er hodepinen mindre hos en som har lest 50 sider L^AT_EX i strekk enn hos en som har lest 50 sider Word i strekk. alle monner drar.

Referanser

Arnesen, Jacob Rask, (1987) *Levende skrift*. Oslo: Rask Arnesens Forlag

Bringhurst, Robert, (1993) *Elements of Typographic Style*. London: Hartley & Marks

Høeg, Ove Arbo, (1971) *Vitenskapelig forfatterskap*. Oslo: Universitetsforlaget, 2. utgave

Lindgren, Rolf Marvin Bøe, (1992) *Typografi og Macintosh*. OSLO: Spartacus

Spiekermann, Erik and Ginger, E. M., (1993) *Stop stealing sheep & find out how type works*. Mountain View, Calif: Adobe Press

Tschichold, Jan, (1991) *The form of the book: essays on the morality of good design*. London: Lund Humphries